

Наталія Савелюк

nsavelyuk@ukr.net

Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія імені Тараса Шевченка,
Україна

ПСИХОЛІНГВІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РЕЛІГІЙНОГО ДИСКУРСУ (ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ)

Received March 16, 2015; Revised March, 20, 2015; Accepted April, 5, 2015

Анотація. У статті розкрито загальну специфіку релігійного дискурсу як об'єкта психолінгвістичного дослідження. Обґрунтовано важливість вивчення відповідної сфери комунікативно-мовленнєвої діяльності в ситуації як духовної кризи нашого суспільства, так і складних методологічних пошуків вітчизняної психології. Уточнено визначення поняття «релігійний дискурс» в аспекті філософських, релігієзнавчих, соціологічних та лінгвістичних досліджень. Виокремлено низку його істотних особливостей: наявність такого учасника, як «Бог» («суперагента»), а також посередників між Богом і людьми (пророків, ангелів, «святих»); опора на культові книги й культові споруди як основу для текстового й хронотопного забезпечення; ґрунтування на цінностях, які залишаються «законсервованими» впродовж кількох тисячоліть; залучення специфічної лексики та мовних зворотів; суттєва символічність і метафоричність; обрядовість та абсолютизація значення ритуалу. Указано на необхідність розмежування термінів «релігійна мова», «релігійний стиль», «релігійний текст» і «релігійний дискурс», а також різних реально функціонуючих підтипів останнього («християнського» або «ісламістського», «католицького» чи «православного» й ін.) як переважно абстрактного, родового поняття. В якості теоретичних засад дослідження конкретного релігійного дискурсу названо основні концепти психолінгвістики («знак», «мова», «знання», «когнітивні процеси», «мовленнєва діяльність», «комунікація», «розуміння» та ін.); згадуються як загальновідомі семантичні моделі кодування й розуміння інформації, зокрема мовленнєвого характеру, так і більш специфічні, проте вагомі для дослідження розуміння саме релігійного дискурсу напрацювання, прикладом яких виступає когнітивна теорія метафори.

Ключові слова: психолінгвістика, психолінгвістичні особливості, релігійний дискурс, розуміння, когнітивні теорії та моделі.

Савелюк Наталія. Психолінгвістические особенности религиозного дискурса (теоретический аспект)

Аннотация. В статье раскрывается общая специфика религиозного дискурса как объекта психолингвистического исследования. Обосновывается важность изучения соответствующей сферы коммуникативно-речевой деятельности в ситуации как духовного кризиса нашего общества, так и сложных методологических поисков отечественной психологии. Уточняется определение понятия «религиозный дискурс» в аспекте философских, религиоведческих, социологических и лингвистических исследований. Выделяется ряд существенных его особенностей: присутствие такого участника, как «Бог» («суперагента»), а также посредников между Богом и людьми (пророков, ангелов, «святих»); опора на культовые книги и культовые сооружения как основу для текстового и хронотопного обеспечения; базирование на ценностях, которые остаются «законсервированными» в течение нескольких тысячелетий; использование специфической лексики и языковых оборотов; существенная символичность и метафоричность; обрядовость и абсолютизация значения ритуала. Указывается на необходимость разграничения терминов «религиозный язык», «религиозный стиль»,

«религиозный текст» и «религиозный дискурс», а также разных реально функционирующих подтипов последнего («христианского» или «исламистского», «католического» или «православного» и т. д.) как в основном абстрактного, родового понятия. В качестве теоретических оснований исследования реально функционирующего религиозного дискурса перечисляются базовые психолінгвістическіе концепты («знак», «язык», «знания», «когнитивные процессы», «речевая деятельность», «коммуникация», «понимание» и др.), называются как общеизвестные семантические модели кодирования и понимания информации, в частности речевого характера, так и более специфические, но важные для исследования понимания именно религиозного дискурса разработки, примером каких выступает когнитивная теория метафоры.

Ключевые слова: психолінгвістика, психолінгвістическіе особенности, религиозный дискурс, когнитивные теории и модели.

Savelyuk, Nataliya. Psycholinguistic Features of Religious Discourse (Theoretical Aspect)

Abstract. The article deals with the overall specificity of religious discourse as an object of psycholinguistic research. The importance of studying of the relevant scope of communicative and language activities in both the spiritual crisis of our society and in difficult methodological search of national psychology is substantiated. The definition of «religious discourse» in terms of philosophical, theological, sociological and linguistic studies is clarified. A wide range of its significant features, namely the presence of such a participant as «God» (a «super agent»), the intermediaries between God and people (prophets, angels, «saints»); reliance on religious books and religious buildings as the basis of the text and time-space support; basing on the values that are «canned» during several millennia; involvement of specific vocabulary and linguistic phrases; significant symbolism and metaphors; ritualism and absolutization of the meaning of a ritual is singled out.

The need to differentiate such terms as «religious language», «religious style», «religious text» and «religious discourse», as well as various really functioning subtypes of the last («Christian» or «Islamist», «Catholic» or «Orthodox» etc.) with its being the most abstract, generic concept is determined. The basic concepts of psycholinguistics («sign», «language», «knowledge», «cognitive processes», «speech activity», «communication», «comprehension» etc.) are singled out as the theoretical principles of researching a particular religious discourse. The author mentions common semantic models of decoding and comprehension of the information (especially those of communicative nature) and more specific ones, being more important for researching the understanding of the religious discourse, with the cognitive theory of metaphor taken as its example.

Keywords: psycholinguistics, psycholinguistic peculiarities, religious discourse, comprehension, cognitive theories and models.

Вступ

Згідно з даними офіційної статистики, кількість віруючих в Україні останнім часом істотно зросла й становить уже понад три чверті від усього населення (V Ukraini 2015). Абстрагуючись від фундаментальних філософських, богословських і власне сакральних-релігійних інтерпретацій феномену віри, пов'язаних з розмірковуваннями на тему її істинності, з психологічного погляду можемо припускати, що вірить кожен, хто сам так вважає й у зв'язку з цим виконує відповідні дії (молиться, відвідує храмові богослужіння, дотримується певних релігійних обрядів, читає спеціальну літературу). Саме з такої позиції в нашій країні й справді на сьогодні більшість тих, хто, щонайменше, приймає факт існування «вищої сили». Тому поглиблення й розширення досліджень релігійних уявлень, цінностей, ідеалів і картини світу загалом як цієї абстрактної

більшості, так і віруючих за більш жорсткими критеріями – вагоме завдання сучасної науки.

Не можна стверджувати, що в Україні ця проблематика опинилася поза сферою належної наукової уваги. Різні аспекти релігійної віри й супутніх феноменів упродовж останніх десятиліть активно вивчаються релігієзнавцями, істориками, культурологами, соціологами, філологами, педагогами та психологами різних напрямів. У психології навіть обґрунтовуються засади втілення духовної парадигми досліджень (Savchyn 2013) як базової, на думку її апологетів, для виходу з хронічної кризи психологічної науки. При цьому духовність асоціюється, насамперед, саме з релігійністю, в аспекті якої розглядають класичні поняття етики й естетики.

Крім того, оскільки сучасна вітчизняна психологія, поряд із філософськими й гуманітарними науками, пробує просуватися ще не дуже звіданим для неї шляхом постнекласичної раціональності (якщо останню в такому контексті взагалі можна називати «раціональністю») та функціонувати в концептуальному просторі постмодернізму, то постає питання про дієві засоби реалізації такого методологічного підходу. Проблема тут очевидна: як саме вивчати й описувати унікальний життєвий досвід особистості, зокрема релігійний, щоб надалі його все таки можна було би порівнювати з досвідом інших, виводячи певні більш загальні закономірності й кореляції? Адже в протилежному випадку, на нашу думку, не йдеться про повноцінну науку – навіть із ліберального погляду постнекласичності.

Вважаємо, що «на виручку» в цьому випадку приходять саме психолінгвістика з усім своїм багатим теоретичним і діагностичним арсеналом, яка, з одного боку, дає змогу досліджувати життя як «породження й прочитання низки текстів», з іншого – користується апробованими емпіричними методиками, що поєднують у собі як ідеографічний, так і номотетичний підходи. Водночас, повертаючись до нашої теми, констатуємо той факт, що потенціал власне психолінгвістики щодо аналізу феноменів релігійності особистості, принаймні в українській психології, досі достатньо не розкритий та не зреалізований.

Отже, назріла необхідність у системних психолінгвістичних дослідженнях релігійних аспектів буття людини, або свідомості так званої «релігійної особистості», її «релігійної картини світу» з усіма відносно універсальними значеннями й унікальними смислами – особистості, яка витворює свій життєвий часо-простір мовними й мовленнєвими засобами. При цьому, оскільки зовнішній і внутрішній світ для людини як суб'єкта віри здебільшого має соціально сконструйований та разом із тим динамічний модус свого осмислення, то більш доцільно, на нашу думку, послуговуватися не поняттями «релігійний текст» чи «релігійна мова», а терміном «релігійний дискурс».

Методи дослідження

Зауважимо, що ми тільки розпочинаємо системне вивчення релігійного дискурсу засобами психолінгвістики, тому спочатку перед нами постає необхідність в узагальненому розгляді її методологічних засад і категорій саме в

такому цільовому ракурсі. Відповідно, будемо послуговуватися переважно теоретичними методами, а саме: аналізом базового термінологічного апарату галузі, абстрагуванням окремих відомих її ідей, узагальненням та систематизацією концепцій, істотних із точки зору дослідження специфіки релігійно зорієнтованої комунікації.

У підсумку здійсимо синтез отриманих теоретичних результатів, які надалі слугуватимуть основою для конструювання психолінгвістичної теоретико-емпіричної моделі функціонування та розуміння релігійного дискурсу.

Процедура дослідження

Спочатку уточнено зміст поняття «особливості», який досить часто використовується не тільки в заголовках публікацій, а й у назвах низки дисертацій. Так, у «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» (Busel 2005:862) «особливість (-вості)» розглядається як «характерна риса, ознака, властивість кого- чого-небудь», а також як «своєрідність, специфіка чого-небудь». Отже, заявлена тема передбачає розгляд характерних рис релігійного дискурсу поряд з усіма іншими типами дискурсивних практик людини.

Наступний крок – з'ясування змісту термінологічного конструкту «психолінгвістичні особливості». Сучасні українські та російські науковці визначають психолінгвістику як науку про «процес створення та сприймання знаків мови людьми» (Belyanin 2004:8), «мовленнєву діяльність людей у психологічних та лінгвістичних аспектах» (Zasyekina 2002:8), у тому числі «соціальні та психологічні аспекти використання мови у процесах мовленнєвої комунікації та індивідуальної мовленнєво-мислительної діяльності» (Kovshykov 2007:12) а також як наука, що «займається вивченням та описом особливостей творення, розуміння, функціонування та розвитку мовлення» (Gorelov 2001:3). В англійських ресурсах знаходимо посилання, наприклад, на такі твердження: психолінгвістика займається вивченням того, як люди спілкуються за допомогою символів і мовленнєвих навичок; як вони приймають (сприймають), зберігають (репрезентують), а також продукують «слова» (Garman 1996), тобто, іншими словами, когнітивно обробляють вербальну інформацію.

Ці та подібні визначення зорієтували нас, по-перше, на моделі когнітивного й, частково, біхевіористичного підходу в психологічному дослідженні; по-друге, на теорії комунікативних систем у соціальному та психолінгвістичному аспектах їх функціонування; по-третє, на ідеї герменевтики й умовно виокремлюваної «герменевтичної психології», оскільки чи не найвагомішою категорією при описі як прийняття мовного повідомлення, його декодування, так і творення нового повинне бути, на нашу думку, саме «розуміння».

Далі постала необхідність з'ясувати ключові складники термінології сучасної психолінгвістики в їх співвіднесенні зі специфікою релігійного дискурсу. Аналіз описів її предмету й основних завдань знаними науковцями дав підставу виокремити такі вагомні поняття: «знак» і «мова», «інформація» та «знання», «когнітивні процеси» («когнітивна обробка інформації» й ін.), «мовленнєва

діяльність», «комунікація» та «розуміння», «текст» і «дискурс». На особливу увагу також заслуговують «мовна картина світу» та «мовна особистість».

Зазначений перелік, очевидно, не претендує на свою повноту, оскільки надмірне його розростання стало би на заваді необхідній лаконічності теоретичного аналізу. Водночас він є опорним для пошуку й розробки концептуальних засад дослідження психолінгвістичних особливостей осмислення релігійного дискурсу, який, послуговуючись доступними для широкого вжитку словами, має унікальні семантичні й мовленнєво-комунікативні характеристики.

Обговорення результатів

Уже зауважувалося, досі релігійний дискурс в Україні, як і в багатьох інших країнах, був предметом переважно філософських, релігієзнавчих, соціологічних або лінгвістичних досліджень. Так, із погляду сучасної філософії релігії, релігійний дискурс – це сукупність комунікативних дій або подій, спрямованих на трансляцію, збереження та розвиток релігійних уявлень (Prilutskii 2008); соціології – набір певних дій (мається на увазі, насамперед, мовленнєвого характеру), орієнтованих на залучення людини до віри (Bobyreva 2008); лінгвістики – або релігійний християнський текст у «живому спілкуванні», або сукупність актів релігійної комунікації (Vaimuratova 2009).

Поряд із терміном «релігійний дискурс» у сучасних наукових розвідках трапляються поняття «теологічний дискурс», «християнський дискурс» або «ісламістський дискурс», «біблійний дискурс», «православний дискурс» або «протестантський дискурс» і т. ін. Вважаємо, що всі ці види чи жанри («підтексти») входять до складу «релігійного дискурсу» як найбільш узагальненої у цьому випадку категорії. До речі, трапляються й такі семантичні поєднання, як, наприклад, «релігійно-філософський дискурс» «релігійно-популярний дискурс» або «проповідницький дискурс», які уточнюють змістове наповнення, цільову спрямованість і прогнозовану аудиторію відповідної сфери комунікації.

Теоретичний аналіз усе ще нечисленних наукових досліджень релігійного дискурсу, як і власний життєвий досвід спостережування повсякденних фактів, дає підставу виокремити низку його істотних загальних особливостей: наявність такого учасника, як «Бог» («суперагента»), а також посередників між Богом і людьми – пророків, ангелів, «святих»; вагома опора на культові книги й культові споруди як основу для текстового та хронотопного забезпечення; ґрунтування на цінностях, які залишаються «законсервованими» впродовж кількох тисячоліть, незважаючи на історичні зміни чи соціальні розшарування; залучення специфічної лексики й мовних зворотів; суттєва символічність, зокрема метафоричність, схильність до «іносказання»; обрядовість та абсолютизація значення ритуалу.

Усі ці особливості тісно взаємозв'язані й у своїй єдності формують те сприйняття віри та її атрибутів, яке для віруючих узагальнюється в понятті «священного», тоді як для інших осіб воно пов'язане з чимось «загадковим»,

«незрозумілим» або навіть «застарілим». Загалом, поряд із канонічними релігійними текстами й ритуалами в кожний історичний період співіснують специфічні їх прочитання та інтерпретації, що спостерігається й у наш час. Іншими словами, релігійний дискурс – як у своїй основі соціальний феномен – відображає тенденції розвитку суспільства, конкретну культурну, політичну ситуацію у світі чи певній країні, а також етнонаціональні риси окремих регіонів.

Важливим, на думку деяких дослідників, також є розмежування понять «релігійна мова» («мовлення»), «релігійний стиль», «релігійний текст» та власне «релігійний дискурс», що, звісно, пов'язане з традиційною й неодноразово обговорюваною в спеціальних виданнях проблемою диференціювання «тексту» та «дискурсу». Описуючи зміст усіх вищезгаданих термінів, Ю. Чернишова зауважує, що релігійний стиль, як відносно незалежний, досі залишається дискусійним поняттям, оскільки в сучасних умовах релігійна комунікація реалізується через найрізноманітніші жанри всіх стилів; релігійна мова розглядається як форма релігії, що у відносно застиглому своєму вигляді відобразилася та закріпилася у словах («релігійна мовна картина світу»); релігійний текст створюється засобами релігійної мови й може бути як сакральним (священним), так і належати «звичайним» людям; а от релігійний дискурс передбачає залучення релігійних текстів у ситуаціях реальної релігійної комунікації, тобто «живого» релігійного мовлення з усім його жанрово-стильовим багатством (Chernyshova 2012).

Отже, цей тип дискурсу – це сукупність соціальних за формою й релігійних за змістом мовленнєвих дій, тобто поняттям «дискурс» наголошується на процесуальності, динамічності, принциповій незавершеності релігійної комунікації. А необхідність дослідження релігійного дискурсу саме засобами психолінгвістики, з огляду на його мовленнєву природу, не викликає сумнівів. Проте постає логічне питання: наскільки специфічним є цей тип, порівняно, скажімо, із політичним, рекламним, медичним або іншими професійними типами дискурсів? До якої межі він може бути унікальним, щоб його можна було вивчати через традиційні психолінгвістичні схеми та прийоми?

Важливі міркування з цього приводу висловлює К. Хубер. Він, по-перше, стверджує, що як така «загальна релігійна мова» не існує, відповідно, й узагальнений «релігійний дискурс» – це абстракція зі сфери філософії релігії. У цьому випадку мається на увазі, зокрема, своєрідна «релігійна мета-мова», або «мета-дискурс», що передбачає теоретичне виокремлення певних гуманістичних або «ідеалістичних» рис основних релігій з відповідними основними критеріями. Натомість справжній релігійний дискурс завжди виявляється через свої конкретні історичні та соціальні форми: язичницьку, християнську, католицьку, протестантську й ін. (Huber 2002).

Саме такий – конкретний, або реальний, релігійний дискурс, на думку К. Хубера, утворює те, що, наприклад, християни говорять про Бога «інституціонально» (під цим терміном автор, мабуть, має на увазі ритуалізовані, канонічні форми відповідної комунікації) або «де-факто» (тобто в побуті). Предмет дослідницького інтересу при цьому становить те, яким чином віряни

самовиражаються, використовуючи повсякденну мову в контексті власної віри й сповідання певної релігії.

Далі науковець перераховує вагомі для вивчення специфіки релігійного дискурсу питання, серед яких є такі: «Що таке релігійне застосування мови?» та «Що таке релігійний контекст?». Іншими словами, потрібно запитувати самих віруючих про те, як вони використовують поняття «релігія», «віра» й інші терміни, що належать до відповідної сфери; що саме робить для них ту чи іншу ситуацію, контекст, практику (дії) «релігійними» за своїм сенсом. Уважаємо, що в такому розумінні для вивчення особливостей релігійного дискурсу цілком придатні традиційні методи психолінгвістики, у тому числі психосемантики. Наприклад, можна порівнювати конотації таких універсальних понять, як «тіло» чи «краса» в середовищі як священнослужителів (пасторів), так і інших людей, професіоналів (медиків, спортсменів, митців й ін.).

Загалом же ми виходимо на категорію «розуміння» як системотвірну в ракурсі дослідження психолінгвістичних особливостей сприймання та продукування релігійного дискурсу. І якщо в цьому контексті згадати відому біхевіористську формулу «стимул – реакція», у яку вчені намагалися вписати певні «проміжні змінні», то в нашому випадку такою змінною виступатиме саме «розуміння». Адже якщо, уявімо, воно взагалі відсутнє, то мовлення теоретично перетворюється на розтягнуту в часі механічну послідовність не пов'язаних між собою за смыслом або неконгруентних щодо описуваної реальності знаків. Проте навіть теоретично ситуація абсолютного нерозуміння навряд чи можлива, адже, наприклад, проповідь «іновірця» на незнайомій мові зазвичай супроводжується певними паралінгвістичними параметрами, що дають змогу принаймні здогадуватися про окремі її смисли.

Тут варто згадати про стадії або рівні розуміння, які виокремлені ще М. Бахтіним і які в нашому випадку можуть слугувати орієнтиром для наукових розвідок: 1) елементарне психофізіологічне сприймання фізичного знака (наприклад певного слова або ритуального жесту); 2) упізнання його як знайомого або незнайомого, розуміння повторюваного (загального) значення в мові; 3) розуміння його значення в цьому конкретному контексті; 4) активно-діалогічне розуміння («суперечка – згода»), тобто включення в діалогічний контекст, що передбачає його поглиблення (Bakhtin 1979:361).

Конкретизуємо ці рівні на прикладі однієї з типових ситуацій: побачивши та почувши певну вуличну подію – гучну сварку, бійку, аварію тощо, – хтось у натовпі хреститься і каже: «Спаси Господи». На першому рівні розуміння перебуватимуть, мабуть, переважно невіруючі особи, які напівсвідомо чи підсвідомо (механічно) просто «бачать» відповідні жести, «чують» ці слова. На другому рівні – ті, хто, сприйнявши жест «хреститися», автоматично віднесуть його «автора» до категорії віруючих людей («свій», «о, ти диви, який набожний» і т. ін.). На третьому – особи, які внутрішньо більш детально прокоментують цю ситуацію, спробувавши чіткіше прояснити для себе, чи це жест просто забобонної людини, чи справді глибоко віруючої («так смішно, похапцем хреститися» або, навпаки, «яка християнська скорбота в очах...»). І, нарешті, на

четвертому – люди, які можуть розпочати складні внутрішні міркування або навіть вступити в діалог із тим Іншим, хто перехрестився – наприклад, із приводу того, що побачена подія є свідченням «кари Божої за людські гріхи».

У цій та безлічі інших ситуацій психолог, володіючи арсеналом сучасних психолінгвістичних засобів, може дослідити змістовні та зовнішньо-формальні особливості подібних діалогів як релігійних за своїм сенсом дискурсів, порівнявши їх з іншими типами комунікації. У наведеному прикладі це буде порівняння з висловлюваннями й супутніми паралінгвістичними виражальними засобами тих осіб, які в описаній ситуації згадають, скажімо, про складну соціальну обстановку в країні (політичний або економічний дискурс), недоліки сімейного та суспільного виховання (педагогічний дискурс) тощо. Подібні дослідження дадуть змогу відповісти на вище поставлені запитання, у тому числі про те, які саме специфічні мовленнєві складники, контекстні чинники й психологічні феномени у своєму взаємозв'язку роблять дискурс саме релігійним.

При цьому, насамперед, потрібно пам'ятати про те, що будь-який дискурс, його сприймання, декодування, розуміння пов'язані з актуалізаціями певних систем знань як ментальних репрезентацій фактів у своїх взаємозв'язках. З огляду на свою специфіку, зміст релігійного дискурсу посідає в цьому аспекті унікальне місце. Адже його основні поняття, як і символи віри загалом, за своїм змістом – апріорні та трансцендентні, тобто належать до сфери гранично абстрактних й узагальнених знань. Водночас факти своєї буденної подієвості віруюча людина осмислюватиме й, відповідно, словесно відтворюватиме як «живі докази присутності Бога на землі».

У цьому контексті доречно згадати про міркування С. Штайера, який слушно вказує на принципову метафоричність релігійного дискурсу як його конститутивну ознаку (Sztajer 2006). Учений загалом стверджує, що саме створення й використання метафор є незамінним складником розумових здібностей людини та її здатності використовувати мову. Й особливо релігійний дискурс – це якраз той випадок, коли метафора є не лише «стилістичним трюком» чи «декоративним» елементом, а справді відіграє фундаментальну роль для осмислення та передавання релігійного досвіду. Згадуючи ж особливо корисні для лінгвістичного аналізу релігійного дискурсу розробки, С. Штайєр відсилає нас, зокрема, до когнітивної теорії метафори Дж. Лакоффа й М. Джонсона.

Погоджуючись із відповідними ідеями, вважаємо, що за своїм змістом і формою релігійний дискурс значно ближчий до художнього стилю мовленнєвої діяльності, ніж до наукового, принаймні в його класичних канонах, що й спричиняє традиційне неприйняття релігійних ідей «канонічними» науковцями.

Водночас, крім специфічних когнітивних теорій, корисними орієнтирами при дослідженні окресленої сфери повинні бути й загальні моделі кодування та розуміння інформації – «ранньої семантичної пам'яті», «послідовної переробки», «паралельної переробки», «зустрічної переробки», а також власне моделі розуміння мовлення – модель «переходу до глибинних семантичних рівнів», «процесу, що повертається», «активації», моделі «сіткові» та «множин, що

перекриваються» й ін. (Druzhynin 2002). У будь-якому випадку розуміння релігійного дискурсу повинне розглядатися як нелінійний, складно структурований, багаторівневий процес, який принципово у своєму як історичному, так і індивідуально-особистісному аспектах є циклічно-незавершуваним актом.

Висновки

Отже, дослідження психолінгвістичних особливостей релігійного дискурсу – важливе та актуальне завдання сучасної науки з огляду як на складний духовний стан нашого суспільства, так і на апробацію новітніх для української психології методологічних орієнтирів, пов'язаних із відомим «лінгвістичним поворотом» гуманітарних галузей знання. І в цьому контексті саме поняття «дискурс» адекватно відображає динамічність, нестабільність навіть тисячоліттями «законсервованих» релігійних цінностей в умовах потужних впливів постмодерного культурного середовища.

Теоретичний аналіз базових напрацювань сучасної психолінгвістики дає змогу виокремити ключові орієнтири для наступних наших досліджень: загальні та більш специфічні когнітивні, у тому числі семантичні, моделі процесів обробки інформації, теорії соціального конструювання реальності в комунікативних системах різних рівнів, а також ідеї психологічної герменевтики. У підсумку виходимо на категорію «розуміння» як системотвірну для побудови психолінгвістичної теоретико-емпіричної моделі сприйняття й продукування релігійного дискурсу.

Список літератури

References

1. Baimuratova, U. (2010). *Elementy Religioznogo Diskursa v Khudozhestvennoi Kartine Mira: Leksicheskyi Aspekt: avtoreferat dissertatsii [Elements of Religious Discourse in Artistic Picture of the World: Lexical Aspect]*. Samara.
2. Bakhtin, M. (1979). *K Metodologii Gumanitarnykh Nauk [The Methodology of the Humanities]*. Moscow: Iskusstvo.
3. Belyanin, V. (2004). *Psikholingvistika [Psycholinguistics]*. Moscow: Flinta.
4. Bobyreva, Ye. (2008). Religiozniy diskurs: tsennosti i zhanry [Religious discourse: values and genres]. *Knowledge. Understanding. Ability*, 1, 162 – 167.
5. Busel, V. (2005). *Velykyi Tlumachnyi Slovyk Suchasnoii Ukrainiskoi Movy [Explanatory Dictionary of the Contemporary Ukrainian Language]*. Kyiv: Perun.
6. Chernyshova, Yu. (2012). Religiinyi tekst, styl, dyskurs: utochnennia poniat [Religious text, style, discourse: clarification of the notions]. *Studia Linguistica*, 6(2), 361–365.
7. Druzhynin, V. (2002). *Kognitivnaya Psikhologia [Cognitive Psychology]*. Moscow: PER SE.
8. Garman, M. (1996). *Psycholinguistics*. Cambridge: Cambridge University Press.
9. Gorelov, I. (2001). *Osnovy Psikholingvistiki [Fundamentals of Psycholinguistics]*. Moscow: Labirint.
10. Huber, C. (2000). *Speaking of God*. Washington, DC: Council for Research in Values and Philosophy.
11. Kovshykov, V. (2007). *Psikholingvistika. Teoria Rechevoi Deyatelnosti [Psycholinguistics. The Theory of Speech Activity]*. Moscow: AST.

12. Prilutsky, A. (2008). *Semioticheskoye Prostranstvo Religioznogo Diskursa kak Predmet Religiovedcheskogo Isledovaniia: avtoreferat dissertatsii [Semiotic Space of Religious Discourse as a Subject of Religious Studies]*. S.-Petersburg.
13. Savchyn, M. (2013). *Dukhovna paradygma psykhologii [Spiritual Paradigm of Psychology]*. Kyiv: Akademydav.
14. Sztajer, S. (2006). How is religious discourse possible? The Constitutive Role of Metaphors in Religious Discourse. *Lingua ac communitas*. Retrieved 27.02.2015 from http://www.lingua.amu.edu.pl/Lingua_16/SZTAJER.pdf
15. V Ukraini zroslo kilkist viruyuchykh [Increasing number of believers in Ukraine]. Retrieved 16.02.2015 from <http://catholicnews.org.ua/v-ukrayini-zroslo-kilkist-viruyuchih>
16. Zasyekina, L., Zasyekin, S. (2002). *Vstup do Psykholingvistyky [Introduction to Psycholinguistics]*. Ostroh: Ostroh Academy.